

จิตรกรรมสีน้ำสร้างสรรค์ชุดอนุสาวรีย์ท้าวสุรนารี พื้นที่ทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคมและศิลปวัฒนธรรม ในจังหวัดนครราชสีมา

THE STUDY OF THAO SURANARI MONUMENT'S WATERCOLOR PAINTED SERIES CONCERNED POLITICS, ECONOMICS, COMMUNITY AND ART AND CULTURAL IN NAKHON RATCHASIMA PROVINCE.

สืบทักดี ลิริมงคลกาล / SUEBSAK SIRIMONGKOLGAL

โปรแกรมวิชาศิลปศึกษา คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา

ART EDUCATION PROGRAM, FACULTY OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCE, NAKHONRATCHASIMA RAJABHAT UNIVERSITY

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสัญลักษณ์ อิทธิพล บทบาท หน้าที่ ของอนุสาวรีย์ท้าวสุรนารีที่มีต่อการเมือง เศรษฐกิจ สังคม และศิลปวัฒนธรรมในจังหวัดนครราชสีมา และเพื่อสร้างสรรค์จิตรกรรมสีน้ำ ชุดอนุสาวรีย์ท้าวสุรนารี พื้นที่ทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคม และศิลปวัฒนธรรมใน จังหวัดนครราชสีมา โดยใช้เครื่องมือเป็นแบบสอบถาม และการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก กับกลุ่มประชากรคือ ประชาชนทั่วไป นักวิชาการ ศิลปิน นักการเมืองในจังหวัดนครราชสีมา เพื่อสรุปความรู้ความเข้าใจในปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น มาเป็นกรอบความคิดเพื่อใช้ในการสร้างสรรค์จิตรกรรมสีน้ำ ผลการศึกษาพบว่า

1. อนุสาวรีย์ท้าวสุรนารีมีสัญลักษณ์หลายประการต่อ ชาวจังหวัดนครราชสีมา โดยสรุปได้ดังนี้ สัญลักษณ์เชิงการเมือง คือการเป็นศูนย์รวมจิตใจประชาชนชาวจังหวัดนครราชสีมาให้เป็นหนึ่งเดียว สัญลักษณ์เชิงเศรษฐกิจคือการเป็นเสมือน เครื่องหมายการค้าสำคัญ ที่ประชาชนชาวจังหวัดนครราชสีมา นิยมนำไปใช้เพื่อเป็นสัญลักษณ์ทางการค้า เช่น ตราร้านค้า ป้ายเพื่อการโฆษณา สติกเกอร์ รูปสกรีน วัตถุมงคล เป็นต้น สัญลักษณ์เชิงสังคมคือการเป็นเสมือนจุดศูนย์รวมของโครงสร้าง สังคมจังหวัดนครราชสีมา ทั้งสถาบันการเมือง เศรษฐกิจ วัฒนธรรม การศึกษา ไปจนถึงสถาบันครอบครัวเข้าไว้ด้วยกัน อย่างเหนียวแน่น สัญลักษณ์เชิงความเชื่อความศรัทธา คือย่าโม เป็นเสมือนสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ที่เป็นทั้งผู้ปกป้องบ้านเมือง และ เป็นทั้งผู้ปลดปล่อยความกังวลใจ ความเศร้าใจ ความทุกข์ต่างๆให้กับ ชาวจังหวัดนครราชสีมา ด้วยการกราบไหว้บูชา หรือบนบาน สานกล่าว

2. อนุสาวรีย์ท้าวสุรนารีมีบทบาทและหน้าที่ในการ เป็นศูนย์กลางขับเคลื่อนเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และศิลป

วัฒนธรรมของจังหวัดนครราชสีมาให้เจริญก้าวหน้าอย่าง มั่นคง และเข้มแข็งมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

3. ผลงานจิตรกรรมสีน้ำทั้ง 15 ชิ้น สามารถนำเสนอ ปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นจากอนุสาวรีย์ท้าวสุรนารีในมิติต่าง ๆ เช่น มิติทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคม และศิลปวัฒนธรรมใน จังหวัดนครราชสีมาได้เป็นอย่างดี อันจะก่อให้เกิดความเข้าใจ ในปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นจากอนุสาวรีย์ท้าวสุรนารี ที่ขับเคลื่อนบริบทต่างๆในจังหวัดนครราชสีมาให้เจริญก้าวหน้าใน แบบที่เป็นอยู่

คำสำคัญ: อนุสาวรีย์ท้าวสุรนารี ปรากฏการณ์

Abstract

The objective of the research was 1.) to study sign, influence and function of Thao Suranari Monument affected to politics, economics, community and art and cultural in Nakhon Ratchasima Province (Korat) and 2.) to created watercolor painted series of Thao Suranari Monument, concerned with politics, economics, community and art and cultural in Nakhon Ratchasima Province. The research instrument consisted the questionnaire and in-depth Interview.

The research results revealed that;

1.) Thao Suranari Monument has various signs to Korat people such as the sign of politics which was the spiritual center for them. The sign of economics was the brand of Nakhon Ratchasima Province which used for Trademark, Poster, Sticker, Silkscreen and Amulet. The sign of community was the social structure center unity of

politics, economics, culture education family institution. The sign of faith was holy object comparable the hero save the city and the dispelling concern sorrow and the suffering form pray respects.

2.) The influence and function of Thao Suranari Monument was dynamic center of economics community politics and art and culture in Nakhon Ratchasima Province which was progress and stability since the past till this present age.

3.) The fifteen pieces of the watercolor painting series were presented the phenomenon of Thao Suranari Monument in dimension of economics community politics and art and culture in Nakhon Ratchasima Province definitely. In the result, it was found that the phenomenon of Thao Suranari Monument propel context in Nakhon Ratchasima Province progressed in the present period.

Keywords: Thao Suranari monument, Phenomenon

บทนำ

อนุสาวรีย์ท้าวสุรนารีเป็นอนุสาวรีย์สำคัญในจังหวัดนครราชสีมา ที่ประชาชนชาวโคราช (นครราชสีมา) ให้ความเคารพนับถือและศรัทธา ทั้งในแง่ของความเป็นสัญลักษณ์ ความกล้าหาญของย่าโมในประวัติศาสตร์ และในแง่ของความเชื่อความศรัทธาในความศักดิ์สิทธิ์ของย่าโม (ท้าวสุรนารี) ที่เมื่อขอสิ่งใดแล้วจะประสบความสำเร็จทุกประการ ความเคารพและศรัทธานี้ได้สร้างความผูกพันทางความเชื่อให้กับประชาชนโคราชอย่างหยั่งลึก ประชาชนชาวโคราชจึงเรียกตนเองว่าเป็นลูกหลานย่าโม

นอกจากความเชื่อความศรัทธาดังกล่าวข้างต้น อนุสาวรีย์ท้าวสุรนารียังเป็นพื้นที่ทางศิลปวัฒนธรรมที่สำคัญยิ่ง เห็นได้จากพลวัตทางศิลปวัฒนธรรมบริเวณพื้นที่อนุสาวรีย์ฯ นั้น เต็มไปด้วยความเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อ ความศรัทธา การรวมตัวของประชาชนที่มากราบไหว้ขอพรที่อนุสาวรีย์ฯ นั้น ได้ส่งผลให้เศรษฐกิจพื้นที่ดังกล่าวมีความเจริญเติบโตอย่างรวดเร็ว จนกลายเป็นพื้นที่เศรษฐกิจสำคัญในจังหวัดนครราชสีมา

ความสำคัญของอนุสาวรีย์ท้าวสุรนารีข้างต้นเป็นผลพวงได้จากการสร้างสัญลักษณ์เพื่อยึดเหนี่ยวจิตใจของชาวจังหวัดนครราชสีมา โดยรัฐบาลในสมัย จอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้จัดให้สร้างอนุสาวรีย์ท้าวสุรนารีในปี พ.ศ.2476 โดยให้ ศาสตราจารย์ศิลป์ พีระศรี (นายโคราโด เฟโรจี) ศิลปินชาวอิตาลีซึ่งได้เข้ามารับราชการในประเทศไทยเป็นผู้สร้างสำหรับวัตถุประสงค์การสร้างที่ประชาชนชาวไทยรวมถึงชาวนครราชสีมาทราบกันดี คือสร้างเพื่อเชิดชูวีรกรรมของท้าวสุรนารี ที่ได้ทำการต่อสู้กับเจ้าอนุวงศ์ใน พ.ศ.2369 โดยเจ้าอนุวงศ์แห่งเวียงจันทน์ได้ยกกองทัพเข้ามายึดเมืองนครราชสีมา แล้วกวาดต้อนครอบครัวชาวนครราชสีมาไป คุณหญิงโม (ย่าโมหรือท้าวสุรนารีในภายหลัง) และนางสาวบุญ

เหลือรวบรวมครอบครัวชาย หญิงชาวนครราชสีมาที่ถูกกวาดต้อนไปเป็นเชลย เข้าต่อสู้ฆ่าฟันทหารลาวล้มตายเป็นอันมาก ณ ท้องสนามหลวง แขวงเมืองนครราชสีมา ช่วยให้ฝ่ายไทยสามารถกอบกู้เมืองนครราชสีมากลับคืนมาได้ในที่สุด วัตถุประสงค์อีกมุมหนึ่งในการสร้างอนุสาวรีย์ท้าวสุรนารีคือ เพื่อต้องการแสดงอนุสาวรีย์ที่เป็นสามัญชนคนแรก เพื่อเป็นสัญลักษณ์ถึงความเท่าเทียมโดยคณะราษฎร ในประเด็นวัตถุประสงค์ดังกล่าว ชาตรี ประกิตนพการได้แสดงความคิดเห็นถึงวัตถุประสงค์ที่เกี่ยวข้องกับการสร้างอนุสาวรีย์ท้าวสุรนารีไว้ว่า

...คณะราษฎร ต้องการสร้างสัญลักษณ์สำคัญที่สะท้อนอำนาจทางการเมืองที่เท่าเทียมกันของประชาชนทุกคนในสังคม ในส่วนของประติมากรรมรูปบุคคล ก็จะหันมาให้ความสำคัญในการปั้นรูปคนธรรมดาสามัญมากขึ้น ตลอดจนเน้นเนื้อหาของวิถีชีวิตชาวบ้านชาวนาธรรมดา ไม่นิยมปั้นรูปเทพเทวดาหรือวีรบุรุษทางประวัติศาสตร์ที่เป็นกษัตริย์อีกต่อไป วีรบุรุษในประวัติศาสตร์จะถูกอธิบายขยายความไปสู่สามัญชนคนธรรมดามากขึ้น ไม่ว่าจะเป็นท้าวสุรนารี ชาวบ้านบางระจัน พระยาพิชัยดาบหัก ฯลฯ... (ชาตรี ประกิตนพการ. 2552 : 9)

คำกล่าวข้างต้นสอดคล้องกับ ทวี รัชนิกร ศิลปินแห่งชาติสาขาทัศนศิลป์ จิตรกรรม พ.ศ.2548 ได้กล่าวไว้อย่างน่าสนใจว่า

...โดยปกติแล้วอนุสาวรีย์ต่างๆในประเทศไทย มักจะสร้างอนุสาวรีย์ที่เป็นกษัตริย์หรือเชื้อเจ้า แต่ในช่วงเวลาดังกล่าวเป็นช่วงเวลาของการเปลี่ยนแปลงการปกครอง รัฐบาลคณะราษฎร ที่มีจอมพล ป. พิบูลสงคราม เป็นนายกรัฐมนตรีมีความต้องการยกย่องสามัญชน จึงแสวงหาคนธรรมดาสามัญที่มีประโยชน์แก่ชาติมาสร้างอนุสาวรีย์ ก็ไปดูประวัติในประวัติศาสตร์ก็พบย่าโมมีประวัติปรากฏอยู่ จึงนำมาสร้างเป็นอนุสาวรีย์สามัญชนแห่งแรก... (ทวี รัชนิกร. 2558 : สัมภาษณ์) จากการที่อนุสาวรีย์ท้าวสุรนารีได้ถูกสร้างขึ้นจากวัตถุประสงค์ดังกล่าว จึงส่งผลให้อนุสาวรีย์ท้าวสุรนารีกลายเป็นอนุสาวรีย์สำคัญทางการเมือง และได้ส่งผลต่อการเมือง เศรษฐกิจ สังคม และศิลปวัฒนธรรมในจังหวัดนครราชสีมาให้เปลี่ยนแปลงไป การเปลี่ยนแปลงดังกล่าว ได้สร้างความเป็นศูนย์กลางทางการเมือง สังคม ศิลปวัฒนธรรม ขึ้นมาใหม่ ความสำคัญของย่าโมได้เพิ่มมากขึ้น จากความชื่นชมในวีรกรรม เป็นความรู้สึกร่วมในวีรกรรม ความรู้สึกร่วมได้ส่งผลให้ชาวโคราช ได้ให้ความรักความศรัทธาอย่างลึกซึ้งกับย่าโม บางส่วนได้กลายเป็นความเชื่อจากการขอพรต่างๆแล้วได้ตามที่ขอ เหล่านี้ได้สร้างวาทกรรม "ลูกหลานย่าโม" ขึ้นมา เป็นวาทกรรมสำคัญที่ทำให้ชาวนครราชสีมารู้สึกภูมิใจ และรู้สึกภูมิใจเป็นหนึ่งเดียวกัน เป็นลูกหลานย่าโมที่ใครจะมาแบ่งแยกพื้นที่จังหวัดนครราชสีมาไม่ได้ ดังเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นกับความต้องการจัดตั้งจังหวัดบัวใหญ่ที่ผ่านมา

ปรากฏการณ์ของอนุสาวรีย์ท้าวสุรนารีดังกล่าวข้างต้นนับเป็นปรากฏการณ์ที่สร้างพื้นที่ของอนุสาวรีย์ท้าวสุรนารีขึ้นมา เป็นพื้นที่ทรงอิทธิพลและมีความหลากหลายทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคม และศิลปวัฒนธรรม นอกจากปรากฏการณ์ที่กล่าวมาแล้ว อนุสาวรีย์ท้าวสุรนารียังได้สร้างปรากฏการณ์ทางศิลปะขึ้นด้วยเช่นกัน กล่าวคือ ประติมากรรม

อนุสาวรีย์ท้าวสุรนารีได้ก้าวข้ามงานศิลปะกลายเป็นสัญลักษณ์ของชาวโคราชและสัญลักษณ์ของจังหวัดนครราชสีมา จากความสำคัญดังกล่าว ผู้วิจัยจึงต้องการสร้างสรรค์จิตรกรรมสีน้ำ ชุดอนุสาวรีย์ท้าวสุรนารี พื้นที่ทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคมและศิลปวัฒนธรรมในจังหวัดนครราชสีมาขึ้น เพื่อสะท้อนให้สาธารณชนได้เห็นความสำคัญของอนุสาวรีย์ท้าวสุรนารีที่มีต่อจังหวัดนครราชสีมาในทุกๆ ด้าน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสัญลักษณ์ อิทธิพล บทบาท หน้าที่ ของอนุสาวรีย์ท้าวสุรนารีที่มีต่อการเมือง เศรษฐกิจ สังคม และศิลปวัฒนธรรมในจังหวัดนครราชสีมา
2. เพื่อสร้างสรรค์จิตรกรรมสีน้ำ ชุดอนุสาวรีย์ท้าวสุรนารี พื้นที่ทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคม และศิลปวัฒนธรรมในจังหวัดนครราชสีมา

อุปกรณ์และวิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยสร้างสรรค์จิตรกรรมสีน้ำ สาขาทัศนศิลป์ โดยใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ในการศึกษาข้อมูลเพื่อนำมาเป็นกรอบความคิดในการสร้างสรรค์จิตรกรรมสีน้ำ เก็บข้อมูลจากเอกสาร ตำรา งานวิจัย และใช้แบบสอบถามกับประชาชนทั่วไปในจังหวัดนครราชสีมา และใช้การสัมภาษณ์แบบเจาะลึกกับนักวิชาการ ศิลปิน นักการเมืองในจังหวัดนครราชสีมา เพื่อทำความเข้าใจในปรากฏการณ์ของอนุสาวรีย์ท้าวสุรนารีที่มีสัญลักษณ์ อิทธิพล บทบาท หน้าที่ต่อการเมือง เศรษฐกิจ สังคม และศิลปวัฒนธรรมในจังหวัดนครราชสีมา จากนั้นนำความเข้าใจนี้มาเป็นกรอบความคิดในการสร้างสรรค์ผลงานจิตรกรรมสีน้ำ ชุดอนุสาวรีย์ท้าวสุรนารี พื้นที่ทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคมและศิลปวัฒนธรรม ในจังหวัดนครราชสีมา โดยมีวิธีดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ศึกษาตำราเอกสาร บทความ ตำรา วิจัย ที่เกี่ยวข้องกับแหล่งศึกษาค้นคว้าคือ ห้องสมุด มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา ห้องสมุดมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ห้องสมุดมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
2. ศึกษาทฤษฎีที่จะนำมาใช้ในงานวิจัย คือ ทฤษฎีสัญวิทยา (Semiology) ทฤษฎีหน้าที่นิยม (Functionalism) และ หลักการจัดองค์ประกอบศิลป์ (Composition)
3. การกำหนดกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ผู้วิจัยได้แบ่งออกเป็น พื้นที่ศึกษา และ ประชากร เพื่อให้ได้ความชัดเจนในพื้นที่และกลุ่มประชากรที่ต้องการศึกษาวิจัยโดยมีรายละเอียดดังนี้
  - 3.1 พื้นที่ศึกษา คือ อนุสาวรีย์ท้าวสุรนารีและพื้นที่โดยรอบอนุสาวรีย์ ในอำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา
  - 3.2 ประชากร คือ ประชาชนทั่วไป นักวิชาการ ศิลปิน นักการเมืองในจังหวัดนครราชสีมา
4. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
  - 4.1 แบบสอบถาม (Questionnaire) ที่ตรวจสอบ

ความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยผู้ทรงคุณวุฒิ

4.2 การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) ใช้สัมภาษณ์กลุ่มประชากรที่ผู้วิจัยต้องการข้อมูลเชิงลึกทางวิชาการ คือ นักวิชาการ ศิลปิน นักการเมืองในจังหวัดนครราชสีมา จำนวน 8 ท่าน

4.3 สถิติที่ใช้ในการวิจัยนี้คือ การหาค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard deviation) ทั้งนี้โดยใช้เกณฑ์ในการแปลความหมายค่าคะแนนเฉลี่ย และระดับความคิดเห็นซึ่งประเมินจากค่าเฉลี่ย

5. ผลงานจิตรกรรมสีน้ำชุดอนุสาวรีย์ท้าวสุรนารี 1 ชุด จำนวน 15 ชิ้น ขนาด 38×55 และ 55×76 เซนติเมตร เผยแพร่ในรูปแบบนิทรรศการแสดงผลงานศิลปะ

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลในงานวิจัยนี้ ผู้วิจัยได้ทำการแบ่งการวิเคราะห์ออกเป็น 4 หัวข้อดังนี้

1. การวิเคราะห์ข้อมูลประวัติศาสตร์ และวัตถุประสงค์การสร้างอนุสาวรีย์ท้าวสุรนารี

จากการศึกษาเอกสาร บทความ ตำรา งานวิจัย และการสัมภาษณ์เชิงลึกกับนักวิชาการ ศิลปิน นักการเมือง ผู้วิจัยจึงวิเคราะห์ข้อมูลประวัติศาสตร์ และวัตถุประสงค์การสร้างอนุสาวรีย์ท้าวสุรนารีได้ดังนี้

1.1 ประวัติศาสตร์ของท้าวสุรนารี จากการศึกษาพบว่าท้าวสุรนารีหรือคุณหญิงโม มีตัวตนปรากฏอยู่ในพงศาวดารกรุงรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ 3 ซึ่งเขียนโดยเจ้าพระยาทิพากรวงศ์ โดยปรากฏข้อมูลวีรกรรมความกล้าหาญในการนำกองหนุนพวกครัวเมืองนครราชสีมาเข้าร่วมต่อสู้กับทหารลาวของเจ้าอนุวงศ์ จนได้รับชัยชนะ การปรากฏตัวของคุณหญิงโมในพระราชพงศาวดารนี้แสดงให้เห็นเป็นหลักฐานเชิงลายลักษณ์อักษรว่า คุณหญิงโมมีตัวตนจริง และมีวีรกรรมจริง ซึ่งสอดคล้องกับข้อมูลสนับสนุนชิ้นอื่นๆ เช่น งานเขียนของคณะกรรมการจังหวัดนครราชสีมาเมื่อ พ.ศ. 2483 เขียนประวัติคุณหญิงโมเพื่อประกอบการเสนอแบบเครื่องหมายประจำจังหวัดที่เป็นรูปอนุสาวรีย์ท้าวสุรนารีและประติมากรรม งานเขียนของ อรุณวรรณ เหล่าภักดี ที่ได้เขียนไว้ในหนังสือประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเมืองนครราชสีมา รวมถึงบทเพลงราชสีมาของ หลวงวิจิตร วาทการ ข้อมูลงานเขียนและบทเพลงดังกล่าว เป็นสิ่งสนับสนุนให้ตัวตน และวีรกรรมของคุณหญิงโมมีความชัดเจนมากยิ่งขึ้น นอกจากงานเขียนดังกล่าวข้างต้นแล้ว ในงานวิจัย “การเมืองในอนุสาวรีย์ท้าวสุรนารี” ของ สายพิน แก้วงามประเสริฐ ที่ถือว่าเป็นงานวิจัยที่เจาะลึกเกี่ยวกับที่มา ประวัติศาสตร์ และวัตถุประสงค์การสร้างอนุสาวรีย์ท้าวสุรนารีที่ลึกซึ้งยิ่ง ก็ยังสรุปว่า วีรกรรมของคุณหญิงโมนั้นมีอยู่ แต่วีรกรรมนั้นอาจจะไม่ได้โดดเด่นมากนัก โดย สายพิน วิเคราะห์และสรุปว่า วีรกรรมของท้าวสุรนารีที่ดูเป็นวีรกรรมที่ยิ่งใหญ่ขึ้นมา เป็นเพราะว่าภาครัฐต้องการใช้เป็นเครื่องมือทางการเมือง ดังนั้นจึงจำเป็นต้องเสริมสร้างให้วีรกรรมของท้าวสุรนารียิ่งใหญ่กว่าที่เป็นอยู่ในพระราชพงศาวดาร

จากการศึกษาข้อมูลในชั้นต้นทำให้พบประเด็นการรบที่ปรากฏในวีรกรรมท้าวสุรนารีที่น่าสนใจแตกออกเป็น 3 ประเด็นคือ

1.1.1 คุณหญิงโมทำวีรกรรมการรบจริงและเป็นผู้วางแผนการรบ ในประเด็นนี้เป็นที่ทราบกันดีอยู่แล้วว่าวีรกรรมของคุณหญิงโม (ท้าวสุรนารี) ถูกเชิดชูและประกาศให้ประชาชนคนไทยได้ทราบว่า คุณหญิงโมเป็นผู้วางแผนการรบและเป็นผู้นำชาวครุฑนครราชสีมาในการสู้รบกับกองทัพลาวของเจ้าอนุวงศ์ จนได้รับชัยชนะ ณ พุทศักราช 2369 วีรกรรมดังกล่าวก็มีงานเขียน ทั้งบทความ เอกสาร ตำรา สนับสนุนจนเป็นที่ยอมรับกันอย่างกว้างขวาง

1.1.2 คุณหญิงโมทำวีรกรรมการรบจริงและแต่มีได้เป็นผู้วางแผนการรบ ในประเด็นนี้ปรากฏในพระราชพงศาวดารกรุงรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ 3 ซึ่งเขียนโดยเจ้าพระยาทิพากรวงศ์ โดยเนื้อหาในพงศาวดารระบุแต่เพียงว่า ท่านผู้หญิงโม (คุณหญิงโม) เป็นเพียงกองหนุนในการรบครั้งนี้เท่านั้น ในพงศาวดารได้ให้บทบาทการวางแผนให้กับพระยาปลัดและพระยาพรหมยกกระบัตร เป็นผู้วางแผนจนสามารถทำการรบชนะเจ้าอนุวงศ์ได้ ซึ่งประเด็นนี้ก็ได้นำมาเขียนที่วิเคราะห์ประเด็นดังกล่าวได้น่าสนใจ ทั้งงานเขียนของสุเจน กรรพฤทธิ์ และงานวิจัยของ สายพิน แก้วงามประเสริฐ

1.1.3 คุณหญิงโมเป็นเพียงผู้นำสตรีชาวครุฑในการเดินทางเท่านั้นจึงไม่มีวีรกรรมการรบจริง ในประเด็นนี้ปรากฏข้อมูลการวิเคราะห์ในวิจัยของ สายพิน แก้วงามประเสริฐ ซึ่งวิเคราะห์ในประเด็นดังกล่าวได้น่าสนใจ โดยอ้างถึงเอกสาร และหลักฐานทางวิชาการต่าง ๆ มาสนับสนุนจนเกิดข้อสรุปว่าคุณหญิงโมน่าจะทำหน้าที่เป็นผู้นำสตรีชาวครุฑมากกว่าเป็นผู้รบทั้งหมด

สำหรับมุมมองวีรกรรมการรบทั้ง 3 ประเด็นจากข้อมูลข้างต้นนี้ แม้ยังไม่สามารถสรุปได้ว่าข้อเท็จจริงนั้นเป็นเช่นไร แต่ก็เห็นข้อมูลประการหนึ่งที่ตรงกันอย่างชัดเจนว่า ตัวตนของคุณหญิงโมนั้นมีอยู่จริง ส่วนวีรกรรมจะยิ่งใหญ่หรือไม่ก็คงเป็นสิ่งที่ต้องทำการศึกษากันต่อไป แต่สำหรับในแง่ของปรากฏการณ์แล้ว คุณหญิงโมได้สร้างปรากฏการณ์ทางสังคมการเมือง เศรษฐกิจ และศิลปวัฒนธรรมอย่างมากมาย ตั้งแต่ปี พ.ศ.2477 จนถึงปัจจุบัน

1.2 เหตุผล วัตถุประสงค์ การสร้างอนุสาวรีย์ท้าวสุรนารี จากการศึกษาพบว่า อนุสาวรีย์ท้าวสุรนารีถูกสร้างขึ้นด้วยเหตุผลและวัตถุประสงค์ 2 ประการคือ เพื่อเชิดชูวีรกรรมของคุณหญิงโม และเพื่อเป็นสัญลักษณ์ทางการเมืองของรัฐบาลคณะราษฎร

1.2.1 เพื่อเชิดชูวีรกรรมของคุณหญิงโม (ท้าวสุรนารี) ให้เป็นที่ประจักษ์แก่ประชาชนคนไทย และสร้างเพื่อศูนย์รวมจิตใจของชาวจังหวัดนครราชสีมา สำหรับวัตถุประสงค์ข้อนี้ประชาชนชาวไทยส่วนใหญ่ทราบกันดี เพราะว่ามีข้อมูลปรากฏเป็นเนื้อหาในเอกสาร ตำรา งานวิจัยว่า อนุสาวรีย์ท้าวสุรนารีถูกสร้างขึ้นด้วยวัตถุประสงค์ คือเพื่อเชิดชูวีรกรรมความกล้าหาญของคุณหญิงโม ที่ได้ทำการรบกับเจ้าอนุวงศ์แห่งเวียงจันทน์จนได้รับชัยชนะ ภายหลังพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวจึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ สถาปนาท่านผู้หญิงโมเป็น “ท้าวสุรนารี” นอกจากข้อมูลจากเอกสารเหล่านี้แล้ว วีรกรรมของท้าวสุรนารีนี้ยังมี

การประกาศให้ทราบทางสื่อต่าง ๆ ทั้งทางวิทยุและโทรทัศน์อย่างสม่ำเสมอ และหากประชาชนมากราบไหว้อนุสาวรีย์ท้าวสุรนารี ก็จะได้พบกับแผ่นป้ายที่ระบุถึงวีรกรรมของท้าวสุรนารีโดยมีเนื้อหาดังนี้

... พุทธศักราช 2369 เจ้าอนุวงศ์แห่งเวียงจันทน์เป็นกบฏต่อกรุงเทพมหานคร ยกกองทัพเข้ามายึดเมืองนครราชสีมาได้ แล้วกวาดต้อนครอบครัวชาวนครราชสีมาไปถึงทุ่งสำริด ท่านผู้หญิงโมรวบรวมกำลังหญิงชายเข้าต่อสู้อย่างตะลุมบอน กองทหารเวียงจันทน์แตกพินาศ เจ้าอนุวงศ์ถอยทัพกลับ ในที่สุดกองทัพไทยยกตามไปปราบจับตัวเจ้าอนุวงศ์ได้ ท่านผู้หญิงผู้กล้าหาญได้นำมาว่าเป็นวีรสตรี กอบกู้อิสรภาพนครราชสีมาไว้ได้ด้วยความสามารถ มีคุณต่อประเทศชาติอย่างยิ่ง พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ สถาปนาท่านผู้หญิงโมเป็น “ท้าวสุรนารี”... (แผ่นป้ายวีรกรรมการรบของท้าวสุรนารี บริเวณอนุสาวรีย์ท้าวสุรนารี)

จากข้อความในแผ่นป้ายแสดงให้เห็นเนื้อหาที่เชิดชูวีรกรรมของคุณหญิงโม ในแง่ของความกล้าหาญในการเป็นวีรสตรี ที่กอบกู้อิสรภาพของชาวจังหวัดนครราชสีมา ส่งผลให้ภายหลังคุณหญิงโมได้รับการโปรดเกล้าฯ ให้เป็นท้าวสุรนารี วีรกรรมความกล้าหาญดังกล่าวจึงกลายเป็นวัตถุประสงค์สำคัญในการสร้างอนุสาวรีย์ท้าวสุรนารี โดยวัตถุประสงค์การสร้างได้ปรากฏในแผ่นป้ายอีกแผ่นหนึ่งที่ตั้งอยู่ใกล้กันมีข้อความระบุว่า

... พระยาอำมาตยาธิบดี (ดิศ อินทรโสฬส) ผู้ว่าราชการจังหวัดนครราชสีมา นายพันเอกพระเรีงรุก บัณฑิต (ทอง รักสงบ) ผู้บังคับการมณฑลทหารบกที่ 5 พร้อมด้วยข้าราชการและประชาชนชาวจังหวัดนครราชสีมา ได้พร้อมใจกันสร้างอนุสาวรีย์รูปท้าวสุรนารีด้วยทองแดง นำอิฐของท่านมาบรรจุไว้ในฐานรองรับ สร้างเสร็จประดิษฐานไว้ ณ ประชุมพลนี้ เมื่อวันที่ 19 มกราคม พ.ศ.2477 ครั้น พ.ศ. 2510 ฐานอนุสาวรีย์ชำรุด ข้าราชการและประชาชนชาวจังหวัดนครราชสีมา นายสวัสดิวงศ์ ปฏิบัติ ผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นประธาน ได้ร่วมใจกันสร้างฐานอนุสาวรีย์บรรจุอิฐท้าวสุรนารีขึ้นใหม่ เพื่อให้เป็นศรีสง่าแก่บ้านเมือง และเชิดชูเกียรติท้าวสุรนารี วีรสตรีไทยตลอดกาลนาน ... (แผ่นป้ายประวัติท้าวสุรนารี บริเวณอนุสาวรีย์ท้าวสุรนารี)

จากข้อความในแผ่นป้ายข้างต้นได้แสดงให้เห็นถึงความร่วมมือร่วมใจของชาวจังหวัดนครราชสีมา ทั้งข้าราชการและประชาชน พร้อมใจกันสร้างอนุสาวรีย์รูปท้าวสุรนารีขึ้น เพื่อเชิดชูเกียรติท้าวสุรนารีวีรสตรีไทย ในปี พ.ศ. 2477 สำหรับข้อมูลจากแผ่นป้ายนี้ได้ตรงกับข้อมูลการสร้างอนุสาวรีย์ท้าวสุรนารีที่ปรากฏในเอกสาร ตำรา งานวิจัย แต่มีข้อมูลบางส่วนที่ไม่ตรงกันนัก กล่าวคือ ในแผ่นป้ายระบุว่าผู้ว่าราชการจังหวัดนครราชสีมาและข้าราชการ ตลอดจนประชาชนได้ร่วมใจกันสร้างขึ้น แต่ในข้อมูลเชิงเอกสารระบุในเชิงลึกกว่า

... รัฐบาลในสมัย จอมพล ป.พิบูลสงคราม ได้สนับสนุนให้จัดสร้างอนุสาวรีย์ท้าวสุรนารีในปี พ.ศ.2476 โดยมอบหมายให้ศาสตราจารย์ศิลป์ พีระศรี (นายโคราโด เฟโรจี) ศิลปินชาวอิตาลีซึ่งได้เข้ามารับราชการในประเทศไทยเป็นผู้สร้าง โดยมีวัตถุประสงค์การสร้างเพื่อ เชิดชู

วิธีการของท่านผู้หญิงโม ซึ่งได้ทำการต่อสู้กับเจ้าอนุวงศ์แห่งเวียงจันทน์ ในปี พ.ศ.2369 ... (มานิต หล่อพินิจ. 2536 : 4)

ในประเด็นนี้ ทวี รัชชिर ได้กล่าวเสริมถึงการสร้างอนุสาวรีย์ท้าวสุรนารีไว้อย่างน่าสนใจว่า

... ในสมัยเข้าไปเรียนที่มหาวิทยาลัยศิลปากรได้เข้าไปที่โรงประติมากรรม เห็นประติมากรรมอยู่ชิ้นหนึ่งซึ่งหน้าผู้หญิงสวยมากและในมือถือดาบอยู่ เหมือนเคยเห็นในหนังสือว่าเป็นรูปย่าโม จึงถามอาจารย์แสง สงฆ์มิ่งมีว่าใครปั้น อาจารย์แสงตอบว่า คนปั้นคือ อาจารย์ศิลป์ พีระศรี ... (ทวี รัชชिर. 2558 : สัมภาษณ์)

จากคำกล่าวข้างต้น ได้เสริมข้อมูลผู้สร้างอนุสาวรีย์ท้าวสุรนารีคือ อาจารย์ศิลป์ พีระศรี ซึ่งข้อมูลนี้ไม่ได้ปรากฏในแผนป้ายประวัติการสร้าง แต่ปรากฏในเอกสารตำรา งานวิจัยเชิงวิชาการ และจากข้อมูลดังกล่าว ได้แสดงให้เห็นข้อมูลวัตถุประสงค์การสร้างในเชิงลึกขึ้น โดยปรากฏข้อมูลว่า รัฐบาลในสมัย จอมพล ป.พิบูลสงคราม ได้สนับสนุนให้จัดสร้างอนุสาวรีย์ท้าวสุรนารีขึ้น โดยมีมอบหมายให้ศาสตราจารย์ศิลป์ พีระศรี เป็นผู้สร้าง และมีวัตถุประสงค์คือ “เชิดชูวีรกรรมของท่านผู้หญิงโม”

การตรงกันของข้อมูลวัตถุประสงค์ดังกล่าว ส่งผลให้วัตถุประสงค์การสร้างเพื่อเชิดชูวีรกรรมของคุณหญิงโม (ท้าวสุรนารี) ให้เป็นที่ประจักษ์แก่ประชาชนคนไทยนั้นมีความชัดเจนอย่างยิ่ง และเมื่ออนุสาวรีย์ถูกสร้างเสร็จเรียบร้อยในปี พ.ศ.2477 อนุสาวรีย์ท้าวสุรนารีก็กลายเป็นศูนย์รวมจิตใจของชาวจังหวัดนครราชสีมาจนถึงปัจจุบัน

1.2.2 เพื่อเป็นสัญลักษณ์ทางการเมืองของรัฐบาลคณะราษฎร ที่ต้องการสร้างสัญลักษณ์สำคัญที่สะท้อนอำนาจทางการเมืองที่เท่าเทียมกันของประชาชนทุกคนในสังคม สำหรับวัตถุประสงค์ในข้อนี้ ได้ปรากฏข้อมูลในเอกสาร ตำรา และงานวิจัย ว่าอนุสาวรีย์ท้าวสุรนารีถูกสร้างขึ้นโดยนโยบายของรัฐบาลคณะราษฎร ซึ่งมีจอมพล ป.พิบูลสงคราม เป็นนายกรัฐมนตรี โดย ชาตรี ประกิตนันทการ ได้แสดงความคิดเห็นถึงนโยบายของคณะราษฎรในช่วงเวลาดังกล่าว

...ภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง รัฐบาลได้ดำเนินการหลายอย่างเพื่อลดทอนพระราชอำนาจและความศักดิ์สิทธิ์ของสถาบันพระมหากษัตริย์ลงหลายประการ ไม่ว่าจะเป็นยกเลิกพิธีถือน้ำพระพิพัฒน์สัตยา พิธีหมอบคลาน พิธีแรกนาขวัญ เป็นต้น นอกจากนี้ยังออกระเบียบการใช้คำและสรรพนามต่าง ๆ ขึ้นเพื่อลดชนชั้นทางสังคม เช่นคำว่าฉัน สำหรับบุรุษที่ 1 และท่าน สำหรับบุรุษที่สอง รวมถึงการสร้างเพลงชาติขึ้นมาแทนเพลงสรรเสริญพระบารมี นอกจากนี้ที่กล่าวมาแล้วยังมีการสร้างสัญลักษณ์ที่เป็นรูปธรรมที่สามารถจับต้องได้ชัดเจนเช่น สัญลักษณ์รูปพานรัฐธรรมนูญ การใช้รูปแบบทางศิลปกรรมและสถาปัตยกรรมที่เรียบง่าย ตลอดจนอนุสาวรีย์ต่างๆ ซึ่งตรงข้ามกับงานศิลปะแบบประเพณีของชนชั้นสูง... (ชาตรี ประกิตนันทการ. 2550 : 300-302)

จากความคิดเห็นเชิงวิชาการในข้างต้น ทำให้เห็นว่ารัฐบาลในช่วงเวลาดังกล่าว มีนโยบายที่จะสร้างสัญลักษณ์ที่สะท้อนอำนาจที่เท่าเทียมกันของประชาชน โดยเลือกใช้สื่องานศิลปะที่เน้นความเรียบง่ายแตกต่างจากงาน

ศิลปะแบบประเพณีชั้นสูงมานำเสนอในรูปแบบต่างๆ ซึ่งในประเด็นนี้สอดคล้องกับข้อมูลการสร้างอนุสาวรีย์ในช่วงเวลาดังกล่าว (พ.ศ.2475-2492) โดยอนุสาวรีย์ที่สร้างขึ้นในช่วงเวลานั้นคือ อนุสาวรีย์ประชาธิปไตย อนุสาวรีย์ท้าวสุรนารี อนุสาวรีย์สมเด็จพระเจ้าตากสิน อนุสาวรีย์ปราบกบฏ (พิทักษ์รัฐธรรมนูญ) และอนุสาวรีย์ชัยสมรภูมิ เป็นต้น สำหรับวัตถุประสงค์การสร้างอนุสาวรีย์ท้าวสุรนารี ชาตรี ประกิตนันทการ ได้กล่าวถึงไว้อย่างน่าสนใจว่า

...ท้าวสุรนารีเป็นเพียงหญิงสามัญชน มิได้เป็นเจ้าเชื้อสายสูงใดๆ ท่านเป็นผู้นำในการต่อต้านการรุกรานของเจ้าอนุวงศ์ฯ กษัตริย์ลาวในสมัยรัชกาลที่ 3 เหตุการณ์ต่อสู้สำคัญเกิดขึ้นที่เมืองโคราช และด้วยไหวพริบของท่านสามารถทำให้ทหารของเจ้าอนุวงศ์ฯ ไม่สามารถรุกเข้ากรุงเทพฯ ได้ ไม่ว่าเหตุการณ์นี้จะเคยเกิดขึ้นจริงหรือไม่ก็ตามมันก็ได้กลายเป็นข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์ที่ผู้นำในช่วงนั้นเลือกขึ้นมาจากเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์นี้บรรยายและนับพันเหตุการณ์ และนำมาสร้างเป็นอนุสาวรีย์ในที่สุด... (ชาตรี ประกิตนันทการ. 2550 : 309)

ในประเด็นดังกล่าว สายพิน แก้วงาม ประเสริฐ ได้กล่าวไว้ในหนังสือศิลปวัฒนธรรม ฉบับพิเศษการเมืองในอนุสาวรีย์ ท้าวสุรนารี อย่างน่าสนใจว่า

...อนุสาวรีย์ท้าวสุรนารียังแสดงปรากฏการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปทางการเมืองอีกด้วย คือหลังจากการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ.2475 แล้ว การสร้างอนุสาวรีย์ให้กับบุคคลต่างๆ ไม่ได้จำกัดอยู่เฉพาะพระมหากษัตริย์ หรือเชื้อพระวงศ์เท่านั้น แต่ยังขยายมาสู่ “สามัญชน” ด้วย โดยมีคุณหญิงโมเป็นตัวอย่างของสามัญชนคนแรก และยังเป็นผู้หญิงคนแรกที่มีอนุสาวรีย์เป็นอนุสรณ์วีรกรรม... (สายพิน แก้วงามประเสริฐ. 2538 : 398)

จากคำกล่าวข้างต้น เห็นได้ชัดว่า วัตถุประสงค์ของการสร้างอนุสาวรีย์ท้าวสุรนารีสอดคล้องกับนโยบายทางการเมืองในช่วงเวลาดังกล่าว ดังนั้นจึงมีความเป็นไปได้ว่ารัฐบาลคณะราษฎรต้องการสร้างอนุสาวรีย์ท้าวสุรนารีเพื่อเป็นสัญลักษณ์ถึงความเท่าเทียมกัน โดยนำความเป็นสามัญชนมานำเสนอสู่สาธารณชนในช่วงเวลาดังกล่าว ในประเด็นนี้ เปรมวิทย์ ท่อแก้ว นักวิชาการประวัติศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมาได้กล่าวเสริมไว้ได้อย่างน่าสนใจว่า

... อนุสาวรีย์ล้วนมีนัยยะเหตุผลต่างๆ แอบแฝงทั้งนั้น ซึ่งส่วนใหญ่แล้วก็เป็นประโยชน์และเหตุผลที่ดีสำหรับอนุสาวรีย์ท้าวสุรนารีแล้ว ถือเป็นอนุสาวรีย์แห่งแรกและยังไม่ถือเป็นสตรีที่เป็นสามัญชนคนแรก ที่ถูกสร้างขึ้นภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ.2475 โดยรัฐบาลในช่วงเวลานั้นมีต้องการเปลี่ยนเพดานความคิดของคนให้เสมอภาคเท่าเทียมกัน ดังนั้นย่าโมจึงมีสัญลักษณ์ทางเมืองแฝงอยู่ ... (เปรมวิทย์ ท่อแก้ว. 2558 : สัมภาษณ์)

นอกจากนี้ พิทักษ์ชัย จิตชัย นักวิชาการโบราณคดีสมัยประวัติศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา ได้กล่าวเสริมข้อมูลในประเด็นการสร้างอนุสาวรีย์ท้าวสุรนารีไว้อย่างน่าสนใจเช่นกันว่า

... การสร้างอนุสาวรีย์ท้าวสุรนารีเกิดขึ้นภายใต้มิติเชิงการเมือง คือสร้างภายหลังจากเกิดกบฏบวรเดช

ที่ต้องการยึดอำนาจจากคณะราษฎรเพื่อถวายคืนพระราชอำนาจ ภายหลังจากเหตุการณ์นี้สิ้นสุดลงจึงได้มีการโยกย้ายข้าราชการ และได้ทำการยกสามัญชนขึ้นมาเป็นสัญลักษณ์แทนบุคคลที่สำคัญโดยรัฐบาลคณะราษฎร นั่นก็เพื่อแสดงความหมายของความเท่าเทียมกันในสังคม ...(พิทักษ์ชัย จิตุชัย. 2558 : สัมภาษณ์)

จากข้อมูลคำกล่าวข้างต้น แสดงให้เห็นว่าท้าวสุรนารีที่เป็นสามัญชนทั่วไป ได้สร้างวีรกรรมปกป้องบ้านเมืองไว้ จึงได้รับการเชิดชูวีรกรรมเยี่ยงวีรบุรุษ และวีรกรรมนี้เองได้ถูกรัฐบาลคณะราษฎรนำมาใช้ประกอบสร้างอนุสาวรีย์ท้าวสุรนารีขึ้น โดยแฝงสัญลักษณ์ทางการเมืองคือ วาทกรรม “สามัญชน” ในรูปแบบอนุสาวรีย์ สู่สาธารณชนตั้งแต่ พ.ศ. 2477 จนถึงปัจจุบัน

จากการศึกษาข้อมูลข้างต้นทำให้พอสรุปได้ว่า อนุสาวรีย์ท้าวสุรนารีถูกสร้างขึ้นด้วยเหตุผลและ

วัตถุประสงค์ 2 ประการคือ เพื่อเชิดชูวีรกรรมของคุณหญิงโม และเพื่อเป็นสัญลักษณ์ทางการเมืองของรัฐบาลคณะราษฎร ซึ่งไม่ว่าจะมีวัตถุประสงค์ใดเป็นประเด็นหลักก็ตาม ดูเหมือนว่าอนุสาวรีย์ท้าวสุรนารีได้ทำหน้าที่ตามวัตถุประสงค์ทั้ง 2 ประการได้เป็นอย่างดี เห็นได้จากการที่อนุสาวรีย์ท้าวสุรนารีได้กลายเป็นสัญลักษณ์ของความกล้าหาญ เป็นความภาคภูมิใจของชาวจังหวัดนครราชสีมา และกลายเป็นศูนย์กลางทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคมของจังหวัดนครราชสีมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

2. การศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลอนุสาวรีย์ท้าวสุรนารีในมุมมองของประชาชนในจังหวัดนครราชสีมา

ดำเนินการสอบถามประชาชนทั่วไปในพื้นที่บริเวณอนุสาวรีย์ท้าวสุรนารี โดยใช้แบบสอบถามใน 10 ประเด็นดังตารางที่ 1 กับประชากร 100 คน

ตารางที่ 1 แสดงค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ความคิดเห็นของประชาชนทั่วไปในพื้นที่อนุสาวรีย์ท้าวสุรนารี และพื้นที่ที่เกี่ยวข้อง

ประเด็นคำถาม	ค่าเฉลี่ย	S.D.	ระดับความคิดเห็น
1. อนุสาวรีย์ท้าวสุรนารีเป็นศูนย์รวมจิตใจของชาวจังหวัดนครราชสีมา และถือเป็นสัญลักษณ์ของชาวจังหวัดนครราชสีมา	4.86	0.40	มากที่สุด
2. “ลูกหลานย่าโม” หมายถึงชาวจังหวัดนครราชสีมา	4.75	0.48	มากที่สุด
3. อนุสาวรีย์ท้าวสุรนารีถูกสร้างขึ้น ด้วยเหตุผล 2 ประการคือ 1. เพื่อเชิดชูวีรกรรมความกล้าหาญของท้าวสุรนารีที่รบชนะเจ้าอนุวงศ์ ณ พัทธสีมา และ 2. เพื่อเป็นสัญลักษณ์ทางการเมืองของคณะราษฎร	4.37	4.25	มากที่สุด
4. อนุสาวรีย์ท้าวสุรนารีถูกสร้างขึ้นโดยมีนัยยะ (จุดประสงค์) ทางการเมืองแฝงอยู่	3.02	1.32	ปานกลาง
5. อนุสาวรีย์ท้าวสุรนารี เป็นอนุสาวรีย์สามัญชนแห่งแรกในประเทศไทย และเป็นสัญลักษณ์ที่แสดงถึงความเท่าเทียมของผู้คนในสังคม	3.98	0.98	มาก
6. คนโคราช (นครราชสีมา) รวมถึงประชาชนคนไทยทั่วไปมีความเชื่อว่า หากต้องการสิ่งใดให้ขออนุสาวรีย์ท้าวสุรนารี (ย่าโม) แล้วจะสมหวังตามที่ขอไว้ทุกประการ	4.13	0.94	มาก
7. ชาวจังหวัดนครราชสีมานิยมใช้พื้นที่โดยรอบอนุสาวรีย์ท้าวสุรนารี เพื่อทำกิจกรรมทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และศิลปวัฒนธรรม อยู่เป็นประจำ	4.43	0.71	มากที่สุด
8. ความเหมาะสม กับการที่ประชาชนนำเอารูปอนุสาวรีย์ท้าวสุรนารี ไปใช้เป็นเครื่องมือทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และศิลปวัฒนธรรม เช่น การนำรูปอนุสาวรีย์ฯ ไปทำโปสเตอร์ สติกเกอร์ คัดเอาภาพประชาสัมพันธ์ ป้ายร้านค้า รูปสกรีนบนเสื้อยืด ประติมากรรมจำลองท้าวสุรนารี รวมถึงวัตถุมงคลขนาดต่างๆ เป็นต้น	3.68	1.06	มาก
9. “อนุสาวรีย์ท้าวสุรนารีเป็นศูนย์กลางขับเคลื่อนเศรษฐกิจ สังคม การเมืองและศิลปวัฒนธรรม ของจังหวัดนครราชสีมา”	3.89	0.99	มาก
10. ในอนาคต พื้นที่โดยรอบอนุสาวรีย์ท้าวสุรนารีจะยังเป็นพื้นที่ศูนย์กลางทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และศิลปวัฒนธรรม ของจังหวัดนครราชสีมา	4.27	0.86	มากที่สุด
ภาพรวม	4.14	1.20	มาก

จากข้อมูลค่าเฉลี่ยจากแบบสอบถามข้างต้น ทำให้เห็นมุมมองของประชาชนทั่วไปในจังหวัดนครราชสีมาที่มีต่ออนุสาวรีย์ท้าวสุรนารีได้ชัดเจนว่า คนโคราชมีความรู้ความเข้าใจว่าอนุสาวรีย์ท้าวสุรนารีเป็นศูนย์กลางทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และศิลปวัฒนธรรม พื้นที่ตรงนี้จึงได้รับความนิยมจัดกิจกรรมต่าง ๆ อย่างสม่ำเสมอ รวมทั้งเป็นศูนย์รวมจิตใจคนโคราชจึงเป็นสัญลักษณ์ของคนโคราช นอกจากนี้ประชาชนยังเข้าใจที่มา วัตถุประสงค์การสร้างเป็นอย่างดี และยังมองอนุสาวรีย์เป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่สามารถดลบันดาลสิ่งที่ต้องการให้ตนได้ แต่ในมุมมองเชิงวิชาการนั้น ประชาชนก็พอจะมีความรู้ความเข้าใจประเด็น สัญลักษณ์ความเท่าเทียมกัน การเป็นศูนย์กลางขับเคลื่อนเศรษฐกิจในเกณฑ์มาก แต่ในประเด็นสัญลักษณ์ทางการเมืองที่แฝงอยู่นั้นประชาชนทั่วไปไม่มีความเห็นด้วยในเกณฑ์ปานกลาง แสดงให้เห็นว่าประชาชนก็รู้ถึงสัญลักษณ์ที่แฝงอยู่ บางส่วนก็อาจจะไม่รู้ และอาจจะไม่ได้สนใจในประเด็นนี้มากมายนัก

3. การวิเคราะห์ข้อมูลอนุสาวรีย์ท้าวสุรนารี ร่วมกับทฤษฎีสัญวิทยา ประวัติศาสตร์เฉพาะกรณี หน้าที่นิยม เพื่ออธิบายปรากฏการณ์ดังต่อไปนี้

3.1 สัญลักษณ์ที่แฝงอยู่ในอนุสาวรีย์ท้าวสุรนารี
จากการศึกษาข้อมูลและนำมาวิเคราะห์ร่วมกับทฤษฎี สัญวิทยา (Semiology) พบว่า อนุสาวรีย์ท้าวสุรนารีมีสัญลักษณ์แฝงอยู่หลายประการ โดยผู้วิจัยใช้แนวคิดของ โรลิ่งด์ บาร์ตส์ ในการวิเคราะห์สัญลักษณ์ที่แฝงอยู่ในอนุสาวรีย์ในมิติต่าง ๆ ซึ่งผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ดังนี้

อนุสาวรีย์ท้าวสุรนารีมีการนำความหมายแฝง (มายาคติ) มาสวมใส่ กล่าวคือ อนุสาวรีย์คืองานศิลปะประเภทหนึ่ง ซึ่งมีหน้าที่บอกเล่าเรื่องราวของบุคคลหรือเหตุการณ์ให้สาธารณชนได้รับรู้ เมื่อรัฐพิจารณาจะสร้างอนุสาวรีย์ที่เมืองนครราชสีมา รัฐจึงยกเอาคุณหญิงโม ซึ่งเป็นบุคคลที่เป็นสามัญชนธรรมดาที่ไม่ใช่เจ้า แต่มีคุณงามความดีต่อบ้านเมืองมาสร้างเป็นอนุสาวรีย์ ดังนั้นการเลือกคุณหญิงโมซึ่งเป็นสามัญชนมาสร้างจึงเป็นความหมายแฝงถึง “ความเท่าเทียมกันในสังคม” ตรงนี้คือการยึดครองวัตถุโดยใส่ความหมายทางการเมืองเข้าไป ในประเด็นนี้ ทวี รัชชกร ได้กล่าวเสริมไว้อย่างน่าสนใจว่า

... แต่ก่อนนั้นอนุสาวรีย์ท้าวสุรนารีไม่ได้ตั้งสูงเด่นอย่างในปัจจุบัน สมัยก่อนฐานอนุสาวรีย์สูงเพียง 1.80 - 2.00 เมตรเท่านั้น การที่ฐานไม่สูงมากนักก็เพื่อแสดงให้เห็นว่าคุณหญิงโมเป็นสามัญชนที่ประชาชนสามารถเข้าถึงและสัมผัสได้ การเข้าถึงและสัมผัสได้นี้ได้สร้างความใกล้ชิดสนิทสนมให้กับประชาชนและคุณหญิงโมมากยิ่งขึ้น ... (ทวี รัชชกร. 2558 : สัมภาษณ์)

นอกจากนี้ ฌูเกิตต์ อินทร์สวรรค์ นักวิชาการด้านการตลาด และดำรงตำแหน่งผู้อำนวยการสำนักศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา ได้กล่าวเพิ่มเติมในประเด็นนี้ว่า

... อนุสาวรีย์ท้าวสุรนารีแต่ก่อน สูงเพียงเมตรกว่าถึง 2 เมตร และการที่อนุสาวรีย์ถูกออกแบบให้ใกล้เคียงกับคนจริง ประชาชนสามารถเอื้อมมือเข้าไปสัมผัสท่านได้อย่างตรงไปตรงมา ชัดเจน ส่งผลให้คนโคราชยิ่งรักคุณหญิงโม ซึ่งก็เหมือนงานศิลปะที่เข้าใจได้ง่าย ผู้คนก็จะซาบซึ้ง

ได้เร็วกว่าสิ่งใดที่เข้าใจยาก ยิ่งเองงานศิลปะมาทำเป็นสัญลักษณ์ของคุณงามความดี เพื่อให้คนกราบไหว้ ยิ่งต้องทำให้ใกล้ชิดประชาชน การสื่อสารนั้นจึงจะประสบความสำเร็จ ... (ฌูเกิตต์ อินทร์สวรรค์. 2558 : สัมภาษณ์)

จากคำกล่าวข้างต้นแสดงให้เห็นว่า การสร้างอนุสาวรีย์ให้สูงเพียงไม่เกิน 2 เมตร ถือเป็นภาพสะท้อนของความ เป็นสามัญชน ที่ประชาชนสามารถเข้าถึงและสัมผัสได้ และการสร้างฐานให้สูงเพียงเท่านี้ก็ถือเป็นการสร้างความหมายแฝงถึงความเท่าเทียมกันในสังคม ตรงนี้คือการยึดครองวัตถุโดยใส่ความหมายทางการเมืองเข้าไป เช่นเดียวกับการเลือกเอาคุณหญิงโมมาเป็นอนุสาวรีย์ และความหมายแฝงนี้ได้ทำหน้าที่สร้างความรัก ความศรัทธาในตัวยาโมมากยิ่งขึ้น ดังนั้นความหมายแฝง(ความหมายระดับสองของสัญลักษณ์) ไม่ว่าจะเป็นวาทกรรม สามัญชน วีรสตรี และยาโม ก็ล้วนแล้วทำหน้าที่ของสัญลักษณ์ทางการเมืองที่แฝงอยู่ได้เป็นอย่างดี ผลสัมฤทธิ์ที่เกิดขึ้นเป็นไปในลักษณะการสร้างความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน และการสร้างความสามัคคีให้กับผู้คนในจังหวัดนครราชสีมา ซึ่งในประเด็นนี้ อติสร เนาวนนท์ นักวิชาการและดำรงตำแหน่งคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา ได้กล่าวเสริมไว้อย่างน่าสนใจว่า

... อนุสาวรีย์ท้าวสุรนารีถูกสร้างขึ้นเพื่อที่จะแสดงความเป็นน้ำหนึ่ง เพื่อรำลึกถึงท้าวสุรนารี และให้เป็นศูนย์รวมจิตใจของคนโคราช ซึ่งเหตุผลเหล่านี้ก็เป็นสัญลักษณ์ทางการเมืองอย่างหนึ่ง ... (อติสร เนาวนนท์. 2558 : สัมภาษณ์)

นอกจากนี้ พงษ์ศิริ กุสมภ อติตสมาธิกร วุฒิสภา พ.ศ.2557 และอดีตรองผู้ว่าราชการจังหวัดนครราชสีมา พ.ศ.2549 -2551 ได้แสดงทัศนะในประเด็นนี้ไว้ว่า

...อนุสาวรีย์ท้าวสุรนารีถูกสร้างขึ้นจากความต้องการของคนนครราชสีมา ส่วนรัฐบาลเพียงให้การสนับสนุนเท่านั้น วัตถุประสงค์การสร้างก็เพื่อเชิดชู ยกย่องคุณงามความดีของผู้หญิงคนหนึ่งคือคุณหญิงโม ในรัชชະนะที่มีต่อเจ้าอนุวงศ์ โดยยมีสัญลักษณ์ทางการเมืองคือ ต้องการให้เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวทางจิตใจ สร้างศูนย์รวมใจคนนครราชสีมา ... (พงษ์ศิริ กุสมภ. 2559 : สัมภาษณ์)

จากคำกล่าวข้างต้น แสดงให้เห็นว่าจุดมุ่งหมายเพื่อแสดงความเป็นน้ำหนึ่ง และเป็นศูนย์รวมจิตใจ ก็ถือเป็นสัญลักษณ์ทางการเมืองอย่างหนึ่ง และสัญลักษณ์ทางการเมืองของท้าวสุรนารีที่แฝงอยู่นี้ก็ประสบความสำเร็จอย่างยิ่งดังปรากฏให้เป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในจังหวัดนครราชสีมาในปัจจุบัน ผู้วิจัยจึงสรุปได้ว่า อนุสาวรีย์ท้าวสุรนารีมีสัญลักษณ์ทางการเมืองคือการเป็นศูนย์รวมจิตใจประชาชนชาวจังหวัดนครราชสีมาให้เป็นหนึ่งเดียว และนอกจากสัญลักษณ์การเป็นศูนย์รวมจิตใจแล้ว อนุสาวรีย์ท้าวสุรนารีได้สร้างสัญลักษณ์ถึงประชาชนในจังหวัดนครราชสีมาอีกหลายประการ เช่น สัญลักษณ์เชิงเศรษฐกิจคือการเป็นเสมือนเครื่องหมายการค้าสำคัญ ที่ประชาชนชาวจังหวัดนครราชสีมานิยมนำไปใช้เพื่อเป็นสัญลักษณ์ทางการค้า เช่น ตราร้านค้า บ้ายเพื่อการโฆษณา สติกเกอร์ รูปสกรีน วัตถุมงคล เป็นต้น ซึ่งในประเด็นนี้ ฌูเกิตต์ อินทร์สวรรค์ ได้ขยายความไว้อย่างน่าสนใจว่า

... ยาโมเป็นสัญลักษณ์ของความศักดิ์สิทธิ์ที่

คนโคราชเชื่อและศรัทธา ดังนั้นการนำยาโมมาเป็นเครื่องมือทางการค้า เพื่อขาย ก็เป็นเรื่องปกติธรรมดา ยังมีเยอะ บุชาเยอะ หรือขายได้มากเท่าไรเป็นการสะท้อนถึงความเชื่อความศรัทธา ซึ่งก็ไม่มี ความเสียหาย กลับเป็นการแพร่การรับรู้ให้กระจายออกไป ที่สำนักศิลปวัฒนธรรมก็ทำรูปยาโมเป็นของที่ระลึกให้สำหรับคนที่มาติดต่อเยี่ยมชม ฉะนั้นการนำรูปของท่านไปทำในมิติที่ดี มิติที่สร้างสรรค์ก็คือเรื่องของความศรัทธา ยิ่งทำมาก ก็แสดงถึงความศรัทธาที่มีมาก... (ณัฐกิตติ์ อินทร์สวรรค์. 2558 : สัมภาษณ์)

จากข้อความข้างต้นแสดงปรากฏการณ์ของอนุสาวรีย์ท้าวสุรนารี ที่ได้นำมาใช้เป็นเครื่องหมายการค้า การนำมาใช้นี้ทำให้อนุสาวรีย์ท้าวสุรนารีมีสัญลักษณ์ทางเศรษฐกิจอย่างชัดเจน ดังนั้นในพื้นที่จังหวัดนครราชสีมาในปัจจุบันจึงปรากฏเครื่องหมายการค้า สินค้าที่เป็นรูปอนุสาวรีย์ท้าวสุรนารีในหลากหลายรูปแบบ นอกจากนี้ในมิติของการเมืองอนุสาวรีย์ท้าวสุรนารีก็ยังถูกนำไปใช้เป็นพื้นที่ทางการเมือง เพื่อใช้ประชาสัมพันธ์ทางการเมือง โดยในประเด็นนี้อดิสร เนาวนนท์ ได้อธิบายให้เห็นว่า

... ผู้ที่จะสมัครสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร หรือสมาชิกสภาจังหวัด ต้องไปเปิดตัวที่ลานอนุสาวรีย์ท้าวสุรนารีทุกคน เป็นการสร้างสัญลักษณ์ทางการเมือง คือต้องการสื่อสารให้ประชาชนเห็นว่าผู้สมัครก็เป็นคนโคราช มาบนบานสานกล่าวขอต่อยาโมและให้ความเคารพต่อยาโม นอกจากนี้กิจกรรมทางการเมืองไม่ว่าจะเป็นกลุ่มเชียร์รัฐบาล หรือไม่เอารัฐบาล ก็ให้ความสำคัญกับการทำข้าวเพื่อที่จะสื่อออกไปทั่วประเทศ คือต้องให้เห็นรูปยาโมปรากฏอยู่ด้วย ดังนั้นเวทีทุกเวทีจึงต้องมาจัดที่ลานอนุสาวรีย์ท้าวสุรนารี พื้นที่ตรงนี้จึงมีมิติทางการเมืองอยู่อย่างชัดเจน อีกประเด็นหนึ่งเหตุการณ์การแยกจังหวัดบัวใหญ่ ก็ไม่สามารถทำได้ เพราะมีการอ้างเหตุผลว่าแยกไม่ได้เพราะมียาโมองค์เดียวกัน ซึ่งเหตุผลนี้ได้รับน้ำหนักมาก จนกลายเป็นเหตุผลทางการเมือง ... (อดิสร เนาวนนท์. 2558 : สัมภาษณ์)

จากคำกล่าวข้างต้นทำให้เห็นว่าพื้นที่อนุสาวรีย์ท้าวสุรนารีถูกนำไปใช้เป็นพื้นที่ทางการเมืองอย่างชัดเจน และอนุสาวรีย์ท้าวสุรนารีก็กลายเป็นภาพประชาสัมพันธ์ทางการเมือง ถูกนักการเมืองนำมาใช้เพื่อเป็นสัญลักษณ์ทางการเมืองถึงประชาชนในจังหวัดนครราชสีมา นอกจากนี้การที่นักการเมืองนิยมมาใช้พื้นที่อนุสาวรีย์นี้ทำให้พื้นที่ตรงนี้กลายเป็นพื้นที่สำคัญที่นิยมใช้กิจกรรมต่างๆ อย่างสม่ำเสมอ เนื่องจากนักการเมืองระดับประเทศจนถึงระดับท้องถิ่นได้ใช้พื้นที่ตรงนี้ในการแสดงการส่งเสริมกิจกรรมที่ตนสนับสนุน ไม่ว่าจะเป็นกิจกรรมทางสังคม เศรษฐกิจ รวมไปถึงศิลปวัฒนธรรม และสำหรับกิจกรรมทางศิลปวัฒนธรรมในพื้นที่อนุสาวรีย์นั้น เติบโตด้วยความหลากหลายทั้งทางนาฏศิลป์ ดนตรี และทัศนศิลป์ ดังเห็นได้จากกิจกรรมที่เกิดขึ้นในรอบปี พ.ศ.2558-2559 ที่ผ่านมามีกิจกรรมทางศิลปวัฒนธรรมเกิดขึ้นในพื้นที่นี้อย่างมากมาย เช่น กิจกรรมศิลปวัฒนธรรมนานาชาติ กิจกรรมการประกวดดนตรี การแสดงนาฏศิลป์ การแสดงโขน การแสดงนิทรรศการศิลปะ ฯลฯ ความเคลื่อนไหวนั้นนอกจากจะเป็นรูปแบบเทศกาลหรือนิทรรศการแล้ว ยังเคลื่อนไหวในรูปแบบศิลปะพื้นบ้าน โดยในพื้นที่อนุสาวรีย์จะมีการรำแก้บน ซึ่งต้องใช้การขับร้องเพลง

โคราชในการแก้บนกับท้าวสุรนารี ในประเด็นนี้ บุญสม สังข์สุข นายกสมาคมเพลงโคราช พ.ศ.2547-ปัจจุบัน ได้กล่าวถึงประเด็นศิลปะพื้นบ้านโคราชไว้อย่างน่าสนใจว่า

... ในสมัย พ.ศ.2521 ได้เข้ามาเล่นเพลงโคราชบริเวณอนุสาวรีย์ท้าวสุรนารี เพลงโคราชเป็นที่นิยมมาก โดยเฉพาะงานเฉลิมฉลองชัยชนะของยาโม ในวันที่ 23 มีนาคม ของทุกปี คนทั้งจังหวัดจะมาเที่ยวงานยาโม งานยิ่งใหญ่มากจนมีความเชื่อกันว่าถ้าปีไหนไม่มีเพลงโคราชเล่นให้ยาโมฟัง ให้ระวังไฟจะไหม้เมือง เนื่องจากเชื่อกันว่าในสมัยยาโมมีชีวิตอยู่ชอบฟังเพลงโคราช ต่อมาเพลงโคราชเริ่มซบเซาลงไปตามยุคสมัย ปัจจุบันเหลือหมอลำเพลงโคราชอยู่ 24 คณะ คณะละประมาณ 4-6 คน รวมประมาณ 100 กว่าคน อนุสาวรีย์ท้าวสุรนารีจึงช่วยให้หมอลำเพลงโคราชอยู่ได้ และในปัจจุบันการที่แต่ละอำเภอมีการสร้างอนุสาวรีย์ท้าวสุรนารีประจำอำเภอรวมถึงบางหมู่บ้านก็เหมือนสุวารียาโม ทำให้หมอลำเพลงโคราชมีงานมากยิ่งขึ้น จึงสามารถบอกได้เลยว่าเพลงโคราชอยู่ได้ในปัจจุบันนี้ก็เพราะท้าวสุรนารี ... (บุญสม สังข์สุข. 2558 : สัมภาษณ์)

จากคำกล่าวข้างต้น แสดงให้เห็นว่าเพลงโคราชดำรงอยู่ไม่เลือนหายไปตามกระแสโลกาภิวัตน์ นั่นก็เป็นเพราะท้าวสุรนารี ดังนั้นการสร้างวาทกรรม “ยาโมชอบฟังเพลงโคราช” จึงช่วยให้เพลงโคราชยังดำรงอยู่ในจังหวัดนครราชสีมาในปัจจุบัน นอกจากนี้เมื่อยังมีการรำแก้บนอย่างต่อเนื่องก็แสดงให้เห็นถึง ความศรัทธาของยาโม ที่เป็นทั้งผู้ปกป้องบ้านเมือง และเป็นทั้งผู้ปัดเป่าความกังวลใจ ความเศร้าใจ ความทุกข์ต่างๆ ให้กับชาวจังหวัดนครราชสีมา ด้วยการกราบไหว้บูชา หรือบนบานสานกล่าว ดังนั้น ยาโมจึงมีสัญลักษณ์ของความเชื่อความศรัทธา ต่อประชาชนชาวจังหวัดนครราชสีมา รวมถึงประชาชนคนไทยทั่วไป

3.2 อิทธิพล บทบาท หน้า ที่ ของอนุสาวรีย์ท้าวสุรนารี ที่มีต่อเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และศิลปวัฒนธรรมในจังหวัดนครราชสีมา จากการศึกษาข้อมูลและนำมาวิเคราะห์โดยใช้ทฤษฎีหน้าที่นิยม (Functionalism) พบว่า อนุสาวรีย์ท้าวสุรนารี มีบทบาท หน้า ที่ต่อชาวจังหวัดนครราชสีมาในมิติต่างๆ ดังนี้

3.2.1 อนุสาวรีย์ท้าวสุรนารีมีหน้าที่เป็นศูนย์กลางของโครงสร้างสังคมในจังหวัดนครราชสีมา กล่าวคือ โครงสร้างสังคมจังหวัดนครราชสีมา อันประกอบด้วยระบบการเมือง เศรษฐกิจ สังคม ศิลปวัฒนธรรม ศาสนา ครอบครัว ฯลฯ ระบบเหล่านี้ถูกยึดโยงเข้ากับค่านิยมและความเชื่อในท้าวสุรนารีทั้งสิ้น เห็นได้จากกิจกรรมทางสังคม การเมือง เศรษฐกิจ ศิลปวัฒนธรรม ศาสนา และครอบครัว ล้วนแล้วแต่ต้องมีท้าวสุรนารีเข้ามาเกี่ยวข้องไม่ทางใดก็ทางหนึ่ง ถ้าไม่จัดกิจกรรมบริเวณอนุสาวรีย์ท้าวสุรนารี กิจกรรมที่จัดในพื้นที่อื่นก็จะต้องมีท้าวสุรนารีเข้าไปเกี่ยวข้อง นอกจากนี้ยังพบว่า อนุสาวรีย์ท้าวสุรนารีเข้าไปอยู่ในทุกๆ อำเภอ รวมถึงหลายๆ หมู่บ้านในจังหวัดนครราชสีมา ปรากฏการณ์นี้แสดงให้เห็นถึงความสำคัญเชิงบทบาท หน้า ที่ของท้าวสุรนารี ที่เปรียบเสมือนศูนย์กลางรวมจิตใจของประชาชนในจังหวัดนครราชสีมา ดังนั้นอนุสาวรีย์ท้าวสุรนารีจึงเป็นเสมือนศูนย์กลางของโครงสร้างทางสังคมของจังหวัดนครราชสีมา

3.2.2 อนุสาวรีย์ท้าวสุรนารีมีบทบาทต่อ

ประชาชนทั้งในระดับโครงสร้างและระดับปัจเจก การมีบทบาทในมิตินี้จากการศึกษาพบว่า สมาชิก(ประชาชน)ในระดับโครงสร้างซึ่งเป็นกลุ่มใหญ่ล้วนตอบสนองร่วมกันในความสำคัญของอนุสาวรีย์ท้าวสุรนารี โดยยกท้าวสุรนารีให้เปรียบเสมือนเทพที่คอยปกป้องรักษาจังหวัดนครราชสีมาให้ร่มเย็นเป็นสุข ประชาชนทุกคนในโคราชจึงรักและเทิดทูนยาโมยิ่งกว่าสิ่งอื่นใด อีกประการหนึ่งหากศึกษาลึกลงไปในระดับปัจเจกแล้วจะพบว่า ปัจเจกชนในจังหวัดนครราชสีมา ก็ล้วนแล้วแต่รักและเทิดทูนท้าวสุรนารีให้เป็นเทพ เป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์คู่บ้านคู่เมืองนครราชสีมา และปัจเจกก็มีบทบาทสำคัญในการเชิดชูวีรกรรมของท้าวสุรนารีให้ยิ่งใหญ่ขึ้น ทั้งจากการสร้างวาทกรรม “ลูกหลานยาโม” รวมถึงการแสวงหาสัญลักษณ์ต่างๆ เพื่อแสดงความเป็นลูกหลานยาโมขึ้นมา และการเกิดสัญลักษณ์ต่างๆ ที่เป็นรูปเหมือนยาโมขึ้นก็ช่วยสร้างตัวตนและยังสร้างความสามัคคีให้กับประชาชนชาวจังหวัดนครราชสีมาไว้อย่างเหนียวแน่น

จากคำกล่าวข้างต้น ทำให้เห็นว่าอนุสาวรีย์ท้าวสุรนารีมีบทบาทและหน้าที่ในการเป็นศูนย์กลางขับเคลื่อนเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และศิลปวัฒนธรรมของจังหวัด

นครราชสีมาให้เจริญก้าวหน้าอย่างมั่นคง เข้มแข็งและจะเป็นอย่างนี้ต่อไปตราบนานเท่านาน

4. การสร้างสรรค์ผลงานจิตรกรรมสีน้ำ

หลังจากสรุปความรู้ความเข้าใจในปรากฏการณ์อนุสาวรีย์ท้าวสุรนารีเสร็จเรียบร้อยแล้ว ผู้วิจัยได้ชุดความคิดมาเป็นกรอบเพื่อสร้างสรรค์ผลงานจิตรกรรมสีน้ำชุดอนุสาวรีย์ท้าวสุรนารี พื้นที่ทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคมและศิลปวัฒนธรรม ในจังหวัดนครราชสีมา โดยชุดความคิดดังกล่าวแบ่งออกเป็น 5 มิตี คือ มิตีทางการเมือง มิตีทางเศรษฐกิจ มิตีทางสังคม มิตีทางศิลปวัฒนธรรม และมิตีทางความเชื่อ นำมาสร้างเป็นเนื้อหาในผลงานสร้างสรรค์ 15 ชิ้น แยกเป็นมิตีละ 3 ชิ้น ซึ่งผู้วิจัยได้จัดองค์ประกอบศิลป์ผ่านมุมมองการถ่ายภาพเพื่อให้ได้เนื้อหาที่ต้องการสื่อสารมากที่สุด สำหรับในบทความวิจัยนี้ผู้วิจัยขอยกตัวอย่างผลงานสร้างสรรค์บางส่วน มาแสดงการวิเคราะห์ด้านเนื้อหา องค์ประกอบศิลป์ และด้านกระบวนการสร้างสรรค์ จำนวน 5 ชิ้นงานดังนี้

ก.

ข.

ภาพที่ 1 ผลงานสร้างสรรค์จิตรกรรมสีน้ำ ชุดอนุสาวรีย์ท้าวสุรนารี ก. มิตีทางเศรษฐกิจ ข. มิตีทางสังคม
ที่มา : ผลงานสร้างสรรค์โดยผู้วิจัย ก. พ.ศ.2558 และ ข. พ.ศ.2559

ผลงานจิตรกรรมสีน้ำ ชุดอนุสาวรีย์ท้าวสุรนารี ในภาพ ก. มิตีทางเศรษฐกิจ เนื้อหาจะนำเสนอเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่เชิงเศรษฐกิจของอนุสาวรีย์ฯ ในภาพจะปรากฏบริบทที่เกิดขึ้นในพื้นที่ เช่น ผู้คนที่มากราบไหว้ยาโม ผู้คนที่ประกอบอาชีพช่างภาพ ขายสลากกินแบ่งรัฐบาล ผู้คนเดินจับจ่ายซื้อของบริเวณร้านค้า ยวดยานพาหนะที่สัญจรไปมา ศูนย์การค้าขนาดใหญ่ที่ตั้งอยู่ด้านหน้าอนุสาวรีย์ฯ บริบททางเศรษฐกิจดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าอนุสาวรีย์ฯ มีบทบาทหน้าที่ในการเป็นศูนย์กลางขับเคลื่อนเศรษฐกิจในพื้นที่ให้เจริญก้าวหน้าดังที่ปรากฏอยู่ในภาพ สำหรับองค์ประกอบศิลปะในภาพจะจัดให้มีความสมดุลทั้ง 2 ข้าง โดยวางอนุสาวรีย์ไว้ทางด้านซ้าย และวางสิ่งก่อสร้างทางเศรษฐกิจไว้ในด้านขวา ส่วนในภาพ ข. มิตีทางสังคม เนื้อหาจะนำเสนอสภาพสังคมการศึกษาในจังหวัดนครราชสีมาที่มีท้าวสุรนารีเป็นศูนย์กลาง กล่าวคือ การนำอนุสาวรีย์ท้าวสุรนารีองค์จำลองมาติดตั้งอยู่ภายในโรงเรียน เป็นการสร้างศูนย์กลางทางสังคมภายในโรงเรียนขึ้น อนุสาวรีย์ฯ จะทำให้นักเรียนได้เรียนรู้ในประวัติศาสตร์วีรกรรมของท้าวสุรนารี แล้วเกิดความภูมิใจ เกิดความรักและศรัทธาในท้าวสุรนารี เมื่อนักเรียนเกิดความรู้สึกเหล่านี้ อนุสาวรีย์ฯ ภายในโรงเรียนก็จะกลายเป็นศูนย์รวมจิตใจของนักเรียน ในกระบวนการทำให้เกิดศูนย์กลางทางสังคมภายในโรงเรียนนี้ เป็นกระบวนการเดียวกันกับการนำอนุสาวรีย์ท้าวสุรนารี มาติดตั้งในจังหวัดนครราชสีมา ซึ่งในระยะยาวเมื่อนักเรียนเหล่านี้เติบโตขึ้น จะส่งผลให้สังคมจังหวัดนครราชสีมามีความมั่นคง และเป็นปึกแผ่นมากยิ่งขึ้น เพราะเคารพนับถือท้าวสุรนารีเหมือนกัน สำหรับองค์ประกอบศิลปะในภาพจะมีจุดเด่นที่อนุสาวรีย์ท้าวสุรนารี และมีระยะใกล้ ไกล ที่สร้างจากหลักทัศนียภาพที่สวยงาม เทคนิคทั้งภาพ ก. และ ข. ใช้เทคนิคเปียกบนแห้ง และเปียกบนเปียกเป็นหลักในการสร้างสรรค์ผลงาน และใช้เทคนิคการเคลือบในการเก็บรายละเอียดแสงเงาให้สวยงามภายหลัง

ก.

ข.

ค.

ภาพที่ 2 ผลงานสร้างสรรค์จิตรกรรมสีน้ำ ชุดอนุสาวรีย์ท้าวสุรนารี ก. มิติทางการเมือง ข. มิติทางความเชื่อ
ค. มิติทางศิลปวัฒนธรรม

ที่มา : ผลงานสร้างสรรค์โดยผู้วิจัย พ.ศ.2558

ผลงานจิตรกรรมสีน้ำ ชุดอนุสาวรีย์ท้าวสุรนารี ในภาพ ก. มิติทางการเมือง เนื้อหาจะนำเสนอสัญลักษณ์ที่มาจาก “วาทกรรมท้าวสุรนารี” โดยในภาพแสดงชายหนุ่มซึ่งสวมเสื้อทหาร ด้านหลังเสื้อปักข้อความท้าวสุรนารี โดยจังหวัดนครราชสีมามีค่ายสุรนารีตั้งอยู่ หากศึกษาประวัติศาสตร์ จังหวัดนครราชสีมาจะพบว่า จังหวัดนครราชสีมาเป็นจุดยุทธศาสตร์ทางการเมืองและทางทหารที่สำคัญมาตั้งแต่อดีต ทั้งเหตุการณ์วีรกรรมของท้าวสุรนารี กบฏบวรเดช สงครามมหาเอเชียบูรพา สงครามอินโดจีน และสงครามเวียดนาม ด้วยความเป็นพื้นที่ยุทธศาสตร์สำคัญนี้เองทำให้จังหวัดนครราชสีมาจำเป็นต้องมีค่ายทหารตั้งอยู่ เพื่อความสำคัญทางการเมืองและเพื่อสงบเรียบร้อยทางการเมือง ไม่ว่าจะเป็นชื่อค่ายทหาร “สุรนารี” การสกรีนหลังเสื้อทหารว่า “ท้าวสุรนารี” วาทกรรมเหล่านี้ก็เพื่อแสดงสัญลักษณ์ทางการเมือง คือทำให้เกิดความรักความภูมิใจในวีรกรรม เกิดสิ่งยึดเหนี่ยวจิตใจ ปลุกใจผู้สวมใส่ ให้มีความอีกเฝือพร้อมที่จะต่อสู้เพื่อชาติต่อไป สำหรับองค์ประกอบศิลปะที่ผู้วิจัยจะสร้างจุดเด่นโดยวางอยู่ตรงกลางภาพ บริเวณพื้นหลังจะปล่อยที่ว่างไม่แสดงรายละเอียดใดๆ ก็เพื่อแสดงจุดเด่นให้ชัดเจน ส่วนในภาพ ข. มิติความเชื่อ เนื้อหาจะนำเสนอสัญลักษณ์ทางความเชื่อความศรัทธา โดยในภาพแสดงท้าวสุรนารีองค์จำลองขนาดต่างๆ ที่วางขายให้กับผู้ที่สนใจที่ซื้อไปบูชา ซึ่งแต่ละขนาดก็มีราคาแตกต่างกันออกไป จากภาพแสดงสัญลักษณ์ของความเชื่อความศรัทธาอย่างชัดเจน ท้าวสุรนารีถูกนำมาสร้างเพื่อให้ประชาชนเช่าซื้อไปกราบไหว้ ทั้งเพื่อความเป็นสิริมงคล เพื่อ बनानसानกล่าว เพื่ออธิษฐานปฎิหาริย์ ฯลฯ สำหรับองค์ประกอบศิลปะ ผู้วิจัยจะวางจุดเด่นเป็นอนุสาวรีย์องค์หน้าสุด และวางความสมดุลไว้สองข้าง ในภาพจะแสดงระยะใกล้ กลาง ไกล สวยงาม ส่วนในภาพ ค. มิติทางศิลปวัฒนธรรม จะนำเสนอบทบาทหน้าที่ของอนุสาวรีย์ในการขับเคลื่อนศิลปวัฒนธรรมในพื้นที่ กล่าวคือ ในภาพจะแสดงบรรยากาศการรำแกบนท้าวสุรนารีด้วยเพลงโคราช ซึ่งเป็นศิลปะพื้นบ้านนครราชสีมา ถือเป็นกิจกรรมที่ดำเนินอยู่ในพื้นที่อนุสาวรีย์ท้าวสุรนารีตลอดทั้งวัน และกิจกรรมนี้จะดำรงอยู่ตราบนานชั่วอายุคน ท้าวสุรนารียังคงตั้งอยู่ในพื้นที่แห่งนี้ เหตุที่กล่าวเช่น

นี้เพราะมีความเชื่อว่า ท้าวสุรนารีชอบฟังเพลงโคราช จึงเป็นที่มาของการนำเพลงโคราชมารำแกบน ดังนั้น เพลงโคราชและกิจกรรมรำแกบนด้วยเพลงโคราชจะดำรงอยู่คู่กับท้าวสุรนารีตราบนานเท่านาน นอกจากความเชื่อที่ว่าอย่าไม่ชอบฟังเพลงโคราชถูกเปลี่ยนไปเป็นอื่น สำหรับองค์ประกอบศิลปะจะแสดงความสมดุลทั้งสองข้าง โดยใช้คนสองคนยืนอยู่ซ้าย และขวา ในภาพจะสร้างระยะใกล้ กลาง ไกล ทั้งจากระยะของคนและระยะของพื้นหลัง ในส่วนของเทคนิคการสร้างสรรค์ทั้งภาพ ก. ข. และ ค. ใช้เทคนิคเปียกบนแห้ง และเปียกบนเปียกเป็นหลักในการสร้างสรรค์ผลงาน และใช้เทคนิคการเคลือบในการเก็บรายละเอียดแสงเงาให้สวยงามภายหลัง

สรุปและอภิปรายผล

การวิจัยเรื่องจิตรกรรมสีน้ำสร้างสรรค์ชุดอนุสาวรีย์ท้าวสุรนารี พื้นที่ทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคมและศิลปวัฒนธรรม ในจังหวัดนครราชสีมา เมื่อนำข้อมูลอนุสาวรีย์ท้าวสุรนารี ทั้งจากภาคเอกสาร การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก การใช้แบบสอบถาม มารีวิเคราะห์ร่วมกับทฤษฎีสัญญาวิทยาประวัติศาสตร์เฉพาะกรณี หน้าที่นิยม ผลการวิจัยพบว่า อนุสาวรีย์ท้าวสุรนารีมีสัญลักษณ์หลายประการต่อชาวจังหวัดนครราชสีมา สามารถสรุปสัญลักษณ์ออกเป็น 4 ประการคือ

1. อนุสาวรีย์ท้าวสุรนารีมีสัญลักษณ์เชิงการเมือง คือเป็นศูนย์รวมจิตใจประชาชนชาวจังหวัดนครราชสีมาให้เป็นหนึ่งเดียว การเป็นศูนย์รวมจิตใจทำให้เกิดวาทกรรม “ยาโม” และ “ลูกหลานยาโม” เกิดขึ้นเพื่อแสดงความสัมพันธ์กันอย่างชัดเจน

2. อนุสาวรีย์ท้าวสุรนารีมีสัญลักษณ์เชิงเศรษฐกิจคือการเป็นเครื่องหมายการค้าสำคัญ ที่ประชาชนชาวจังหวัดนครราชสีมานิยมนำไปใช้เพื่อเป็นสัญลักษณ์ทางการค้า เช่น ตราร้านค้า ป้ายเพื่อการโฆษณา สติกเกอร์ รูปสกรีน วัตถุมงคล เป็นต้น การนำไปใช้เช่นนี้การเป็นเรื่องปกติที่ประชาชนทั่วไปในจังหวัดนครราชสีมายอมรับ และไม่เห็นว่าจะเป็นการสร้างความเสียหาย หรือเป็นเรื่องไม่ดีแต่อย่างใด

3. อนุสาวรีย์ท้าวสุรนารีมีสัญลักษณ์เชิงสังคมคือการเป็นเสมือนจุดศูนย์รวมของโครงสร้างสังคมจังหวัดนครราชสีมา ทั้งสถาบันการเมือง เศรษฐกิจ วัฒนธรรม การศึกษา ไปจนถึงสถาบันครอบครัวเข้าไว้ด้วยกัน

4. อนุสาวรีย์ท้าวสุรนารีมีสัญลักษณ์เชิงความเชื่อความศรัทธา คือ ย่าโมเป็นเสมือนเทพองค์หนึ่งของจังหวัดนครราชสีมา ที่เป็นที่ผู้ปกป้องบ้านเมือง และเป็นทั้งผู้ปลดปล่อยความกังวลใจ ความเศร้าใจ ความทุกข์ต่างๆ ให้กับชาวจังหวัดนครราชสีมา ดังนั้นจึงมีผู้คนทั้งในจังหวัดนครราชสีมาและประชาชนทั่วไปในประเทศไทยเดินทางมากราบไหว้บูชา หรือบนบานสานกล่าวกันเป็นจำนวนมาก และการบนบานสานกล่าวนี้เองที่เป็นส่วนสำคัญที่ทำให้เพลงโคราช ซึ่งเป็นเพลงพื้นบ้านยังไม่สูญหายไป เพราะยังต้องใช้ประกอบพิธีการรำแก้บนกับย่าโมอย่างสม่ำเสมอ

ในมิติของบทบาท หน้าที่ของอนุสาวรีย์ท้าวสุรนารีที่มีต่อจังหวัดนครราชสีมา คือ อนุสาวรีย์มีบทบาทและหน้าที่ในการเป็นศูนย์กลางโครงสร้างสังคมของจังหวัดนครราชสีมา และยังเป็นศูนย์กลางขับเคลื่อนเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และศิลปวัฒนธรรมของจังหวัดนครราชสีมาให้เจริญก้าวหน้าอย่างมั่นคงเข้มแข็งทั้งในอดีต ปัจจุบัน และต่อเนื่องไปในอนาคต

ผลงานจิตรกรรมสีน้ำทั้ง 15 ชิ้น สร้างสรรค์จากกรอบแนวความคิด ที่ได้มาจากการศึกษาข้อมูลอนุสาวรีย์ท้าวสุรนารี ทั้งจากภาคเอกสาร การสัมภาษณ์ และการใช้แบบสอบถาม โดยนำข้อมูลดังกล่าวมาทำการวิเคราะห์สัญลักษณ์และบทบาท หน้าที่ของอนุสาวรีย์ท้าวสุรนารีที่มีต่อจังหวัดนครราชสีมา จนได้กรอบแนวคิดในการสร้างสรรค์ผลงาน โดยกรอบแนวคิดนี้แบ่งออกเป็น 5 มิติ คือ 1) มิติทางการเมือง 2) มิติทางเศรษฐกิจ 3) มิติทางสังคม 4) มิติทางศิลปวัฒนธรรม และ 5) มิติทางความเชื่อ ซึ่งผลงานทั้ง 15 ชิ้น สามารถนำเสนอ สัญลักษณ์ บทบาท หน้าที่ ที่เกิดขึ้นจากอนุสาวรีย์ท้าวสุรนารีในมิติต่างๆ ในจังหวัดนครราชสีมาได้เป็นอย่างดี อันจะก่อให้เกิดความเข้าใจในปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นจากอนุสาวรีย์ท้าวสุรนารี ที่ขับเคลื่อนบริบทต่างๆ ในจังหวัดนครราชสีมาให้เจริญก้าวหน้าในแบบที่เป็นอยู่

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาวิจัย เรื่อง จิตรกรรมสีน้ำสร้างสรรค์ชุดอนุสาวรีย์ท้าวสุรนารี พื้นที่ทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคมและศิลปวัฒนธรรม ในจังหวัดนครราชสีมา ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังนี้

1. การวิจัยในครั้งต่อไปควรมีขอบเขตการศึกษาครอบคลุมไปทุกอำเภอในจังหวัดนครราชสีมาเพื่อให้เข้าใจในมุมมองของประชาชนในจังหวัดนครราชสีมาและมุมมองของปัจเจกที่อยู่ต่างอำเภอ และเข้าใจในบริบทของพื้นที่อำเภอต่างๆ ในจังหวัดนครราชสีมา อันจะทำให้ผลงานวิจัยมีความกว้างและลึกยิ่งขึ้น

2. ควรมีการศึกษาผลงานศิลปะ (จิตรกรรม ประติมากรรม ภาพพิมพ์ หรืองานศิลปะแขนงอื่นๆ) ที่มีแนวความคิดสร้างสรรค์เกี่ยวข้องหรือคล้ายคลึงกัน เพื่อที่ผู้วิจัยจะศึกษาวิธีการวิจัย วิธีการสร้างสรรค์ผลงาน รวมทั้งมุมมองใน

การนำเสนอของนักวิจัยท่านอื่นประกอบงานวิจัยด้วย

เอกสารอ้างอิง

- กองวรรณกรรมและประวัติศาสตร์, กรมศิลปากร. (2541). **อนุสาวรีย์ในประเทศไทย เล่ม 2**. กรุงเทพฯ: กรมศิลปากร.
- Division of Literature and History, the Fine Arts Department. (1998). **Monuments in Thailand 2**. Bangkok: The Fine Arts Department.
- กิตติ ศิริรัตนไชยวงศ์. (2514). **อนุสาวรีย์สำคัญของไทย**. กรุงเทพฯ: แพร่พิทยา.
- Kitti Sirirattanachaiyong. (1971). **Major Monuments of Thailand**. Bangkok: Prae Pittaya.
- โกศล พิณกุล. (2542). **การระบายสีน้ำภาพทิวทัศน์**. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- Kosol Pinkul. (1999). **Landscape Watercoloring**. Bangkok: Odeon Store.
- คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุ, ในคณะกรรมการอำนวยการจัดงานเฉลิมพระเกียรติฯ. (2542). **วัฒนธรรม พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ เอกลักษณ์และภูมิปัญญาจังหวัดนครราชสีมา**. กรุงเทพฯ: กรมศิลปากร.
- The Document Processing and Archival Committee, the Committee on Organizing the Celebration in Honour of His Majesty the King. (1999). **Culture, Historical Development, Identity and Wisdom of Nakhon Ratchasima Province**. Bangkok: The Fine Arts Department.
- เจ้าพระยาทิพากรวงศ์ (ข้า บุนนาค). (2555). **พระราชพงศาวดารกรุงรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ 1-4**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ศรีปัญญา.
- Chaophraya Thiphakorawong Mahakosathibodi (Kham Bunnag). **Rattanakosin Royal Chronicle Reign 1-4**. Bangkok: Sripanya Printing.
- ฉัตรชัย อรรถปักษ์. (2552). **องค์ประกอบศิลปะ**. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ: บริษัทวิทยพัฒน์จำกัด.
- Chatchai Auttapuk. (2009). **Composition Art**. 4th Printing. Bangkok: WitthayaphatCo.,Ltd.
- ชลูด นิ่มเสมอ. (2553). **องค์ประกอบของศิลปะ**. พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพฯ: บริษัทอมรินทร์พริ้นติ้ง แอนด์พับลิชชิง.
- Chalood Nimsamer. (2010). **Composition of Art**. 7th Printing. Bangkok: Amarin Printing & Publishing Public Co., Ltd.
- ชาตรี ประกิตนันทการ. (2550). **การเมืองและสังคมในศิลปะสถาปัตยกรรม สยามสมัย ไทยประยุกต์ ชาตินิยม**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มติชน.
- Chattri Phakitnonthakan. (2007). **Politics and Society in Architecture: Thai Traditional Art, Thai Applied**

- Art and Thai Nationalism Art.** Bangkok: Matichon
- _____. (2552). ศิลปะ-สถาปัตยกรรมคณะราษฎร สัญลักษณ์ทางการเมืองในเชิงอุดมการณ์. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มติชน.
- _____. (2009). **The People's Party's Arts-Architecture – Idealized Political Symbol.** Bangkok: Matichon.
- ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร. (2555). สัญวิทยา โครงสร้างนิยม หลังโครงสร้างนิยม กับการศึกษา รัฐศาสตร์. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์วิภาษา.
- Chairat Charoensin-o-larn. (2012). **Semiology, structuralism, poststructuralism and the study of political science.** 2nd Printing. Bangkok: Wipasa
- ณัฐกิตติ์ อินทร์สวรรค์. ผู้อำนวยการสำนักศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา. สัมภาษณ์ 7 ธันวาคม 2558.
- Nattakit Insawan. Director of the Office of Art and Culture, Nakhon Ratchasima Rajabhat University. Interview, 7 December 2015.
- ทวี รัชนิกร. ศิลปินแห่งชาติสาขาศิลปะ จิตรกรรม พ.ศ. 2548. สัมภาษณ์วันที่ 8 ธันวาคม 2558.
- Tawee Ratchaneekorn. National Artist in Visual Arts (Painting) 2005. Interview, 8 December 2015.
- นพดล เนตรดี. (2554). การเขียนภาพสีน้ำ. กรุงเทพฯ: บริษัท บอัสการพิมพ์ จำกัด.
- Noppadol Natedee. (2011). **Watercolor Painting.** Bangkok: Boss Printing Co. Ltd.
- บุญสม สังข์สุข. นายกสมาคมเพลงโคราช. สัมภาษณ์ 10 ธันวาคม 2558.
- Boonsom Sungsuk. President of the Pleng Korat Association. Interview 10 December 2015.
- เปรมวิทย์ ท่อแก้ว. โปรแกรมวิชาสังคมศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา. สัมภาษณ์ 3 ธันวาคม 2558.
- Premwit Tawkaew. The Social Education Program, Nakhon Ratchasima Rajabhat University. Interview 3 December 2015.
- พงษ์ศิริ กุสมภ์. อดีตสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ.2557 และอดีตรองผู้ว่าราชการจังหวัดนครราชสีมา พ.ศ.2549-2551. สัมภาษณ์วันที่ 9 มกราคม 2559.
- Pongsiri Kusoom. Former Senator 2014 and Former Deputy Governor of Nakhon Ratchasima Province 2006-2008. Interview 9 January 2016.
- พิทักษ์ชัย จตุชัย. โปรแกรมวิชาสังคมศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา. สัมภาษณ์ 2 ธันวาคม 2558.
- Pitakchai Jatuchai. The Social Education Program, Nakhon Ratchasima Rajabhat University. Interview 2 December 2015.
- มานิต หล่อพินิจ. (2536). ประวัติบุคคลสำคัญของไทย ท้าวสุรนารี. กรุงเทพฯ: ทิพย์วิสุทธิการพิมพ์.
- Manit Lohpinij. (1993). **Famous People in Thailand, Thao Suranaree.** Bangkok: Dhipayawisut Printing.
- ยศ สันตสมบัติ. (2556). มนุษย์กับวัฒนธรรม. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- Yos Santasombat. (2013). **Man and Culture.** 4th Printing. Bangkok: Thammasat university press.
- วิชิต สุวรรณปรีชา. (2531). อนุสาวรีย์ของไทย เล่ม 1. กรุงเทพฯ: อักษรบัณฑิต.
- Wichit Suwannaprecha. (1988). **Monuments in Thailand** 1. Bangkok: Bandit Aksorn.
- _____. (2531). อนุสาวรีย์ของไทย เล่ม 2. กรุงเทพฯ: อักษรบัณฑิต.
- _____. (1988). **Monuments in Thailand 2.** Bangkok: Bandit Aksorn.
- _____. (2531). อนุสาวรีย์ของไทย เล่ม 3. กรุงเทพฯ: อักษรบัณฑิต.
- _____. (1988). **Monuments in Thailand 3.** Bangkok: Bandit Aksorn.
- สถาบันไทยคดีศึกษา, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. (2525). ศิลปกรรมหลัง พ.ศ. 2475. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ศรีบุญปลื้ม.
- Thai Khadi Research Institute, Thammasat University. (1982). **Arts after B.E. 2475.** Bangkok: SriboonPublication.
- สายพิน แก้วงามประเสริฐ. (2538). การเมืองในอนุสาวรีย์ ท้าวสุรนารี. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มติชน.
- Saipin Kaewngamprasert. (1995). **Politics in Thao Suranaree Monument.** Bangkok: Matichon Publishing House.
- สุภางค์ จันทวานิช. (2554). ทฤษฎีสังคมวิทยา. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Supang Chantavanich. (2011). **Sociological Theory.** 4th Printing. Bangkok: Chulalongkorn University Press.
- สุเจน กรรพฤทธิ์. (2555). ตามรอยเจ้าอนุวงศ์ คลี่ปมประวัติศาสตร์ไทย-ลาว. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์สารคดี.
- Sujen Kamparit. (2012). **Follow Chao Anuwong: Unfold Thai Loas History.** Bangkok: Sarakadee Press.
- อดิสร เวนนนท์. คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา. สัมภาษณ์ 7 ธันวาคม 2558.
- Adisorn Naowanondha. Dean of the Graduate School, Nakhon Ratchasima Rajabhat University. Interview 7 December 2015.
- อรุณวรรณ เหล่าภักดี. (2536). ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น เมืองนครราชสีมา. พิมพ์ครั้งที่ 2. นครราชสีมา: วิทยาลัยครูนครราชสีมา.
- Arunwan Laopakdee. (1993). **Local History of Muang Nakhon Ratchasima.** 2nd Printing. Nakhon

Ratchasima: Nakhon Ratchasima Teacher
College.

อุดม เขยกิจวงศ์. (2549). **อนุสาวรีย์ วัด สะพาน คลอง
ถนน**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ภูมิปัญญา.

Udom Cheikiwong. (2006). **Monuments, Temples,
Bridges, Cannels, and Roads**. Bangkok.
Poompanya Publishing Co. Ltd.